

ХІІ Міжнародні і ХХІХ Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя»

ДОРОХІНА Т. Ф.

кандидатка історичних наук,
доцентка кафедри історії України,
археології та краєзнавства,

Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів

КОВАЛЕНКО О. Б.

директор Навчально-наукового інституту
історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О. М. Лазаревського Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
кандидат історичних наук, професор кафедри
історії України, археології та краєзнавства,
м. Чернігів

**ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З РІЗНОВІКОВИМИ ГРУПАМИ
НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ЕТНОГРАФІЧНОЇ ПРАКТИКИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Згідно з навчальним планом Інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум імені Т. Г. Шевченка студенти ІІ курсу спеціальності 032 Історія та археологія влітку 2022 року проходили етнографічну практику в особливих умовах – воєнного стану, запровадженого в Україні внаслідок агресії путінської Росії.

Напрямок дослідження під час етнографічної практики було обговорено і узгоджено із завідувачем відділу історії України періоду Другої світової війни Інституту історії України НАН України доктором історичних наук, професором О. Є. Лисенком. Було вирішено опрацювати тему «Повсякденне життя населення Чернігівщина в умовах російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року», щоб простежити емоційно-психологічний стан мешканців Чернігівщини, особливості поведінки в умовах тимчасової окупації населеного пункту, реакцію на вжиті окупантами заходи та дезінформацію, прояви взаємодопомоги тощо. До складання «Опитувальника» для респондентів долучилися керівники практики – Т. Ф. Дорохіна та С. А. Токарев. Після корегування О. Б. Коваленком і О. Є. Лисенком були визначені питання для опитування студентами населення, яке перебувало під тимчасовою окупацією. До переліку сіл, в яких практиканти проводили свої дослідження, увійшли: Тупичів, Великий Листвен, Бурівка, Вихвостів, Ковпита. Загалом було опитано 62 особи: 35 жінок і 27 чоловіків віком від 17 до 75 років.

У якості психологічної підготовки до проходження етнографічної практики у період воєнного стану студентам було рекомендовано ознайомитися з матеріалами, розміщеними на сайтах Національного університету «Острозька

ХІІ Міжнародні і ХХІХ Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя»

академія» – «Психологічний фронт: про підтримку студентів під час війни розповіла Оксана Матласевич», Інституту модернізації змісту освіти – «Психологічна підтримка в умовах війни», Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди – «Новини кафедри психології», Національного університету «Львівська політехніка» – «Ми ніколи не працювали в стані війни, однак зараз наш організм і до таких умов пристосовується» та ін.

Отже, 10 студентів віком до 20-ти років налагодили комунікацію з різними за віком і статтю групами населення. Проживання людей у фактичній ізоляції, труднощі зі зв'язком, без світла, а значить без інформації телебачення про події в Україні та світі протягом тривалого часу призвели до певних психологічних наслідків. Траплялися випадки відмови у спілкуванні, припинення обговорення питань з причини черезмірного нервування або нестримного плачу. Студенти домовлялися продовжити опитування в інший день або час, інколи чекали, коли людина заспокоїться. Емоційно жінкам віком від 35 років було складніше утриматися, чоловіки виявляли більше витримки. Місцева молодь була налаштована дуже патріотично, щиро допомагала студентам у разі потреби знайти певну людину тощо. Відповіді на деякі питання викликали у людей принципово різне бачення проблеми, на що студенти реагували спокійно, не радили і не виголошували свою думку, а намагалися створити сприятливі умови для відвертого спілкування.

До прикладу, перше питання «Чи припускали ви, що агресія Росії взагалі може бути у наш час?» у більшості чоловіків мало стверджувальну відповідь, а у більшості жінок від'ємну. Ретельно готуватися до ймовірного вторгнення більшість респондентів не були налаштовані. Приємне враження справили відповіді на питання про піднесення патріотичних почуттів – фактично одноголосне «так». Неоднозначну реакцію викликало питання про ставлення до УПЦ Московського патріархату. Певна кількість людей старшого віку намагалася уникнути відповіді на це питання або спробували пояснити своє бачення проблеми відповіддю «Бог єдиний, і не має значення чия церква». Віра в Перемогу України фактично ні у кого не викликала сумнівів, як і прояви згуртованості та взаємодопомоги між односельчанами. Проте важливо зазначити, що опрацювання отриманих результатів дослідження ще продовжується, вони потребують глибокого вивчення.

Студенти змогли налаштувати людей на щире спілкування своєю тактовністю, стриманістю та доброзичливістю. Велика кількість питань вимагала тривалого часу на відповіді, крім того люди виявляли бажання поділитися своїми враженнями від війни, зміною ставлення до колишніх «братів та сестер», розказати про різні вчинки односельчан (не завжди позитивні), про перебіг подій у селі до війни і під час її. Практиканти виявляли уважність і зацікавленість до розповідей населення. Спілкування з однією

ХІІ Міжнародні і ХХІХ Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя»

людиною інколи тривало три-чотири години. Головними напрямками (прийомами) у роботі студентів були психологічна та емоційна підтримка, критичне мислення. Вони застосували на практиці отримані знання з інформаційної грамотності. Студентська молодь набула досвіду спілкування з різними групами населення, удосконалила навички соціальної взаємодії та комунікації, отримала цінні знання щодо психології пересічних громадян у травматичних ситуаціях і навички працювати з ними, поглибила знання про російську агресію на Чернігівщині з усноїсторичних джерел та сформувала власне бачення воєнних подій на прикордонних територіях.

Список використаних джерел

1. Дорохіна Т. Ф., Токарев С. А. Програма етнографічної практики 2021–2022 н. р. Чернігів. Навчально-науковий інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського. 2021. 35 с.
2. Звітна документація з етнографічної практики студентів ІІ курсу спеціальності 032 Історія та археологія Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

ДРОЗДОВА М. А.
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи
та освітніх і педагогічних наук,
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка,
м. Чернігів

СУЧАСНА МОЛОДЬ ТА ЛІТЕРАТУРА: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАВЛЕННЯ ДО КНИЖОК

*Однією з істин моєї педагогічної віри
є безмежна віра в виховну силу книжки...
В. О. Сухомлинський*

Аксіоматичним можна вважати твердження про те, що читання є невід'ємною складовою навчально-виховного процесу дітей та молоді. Відомий вітчизняний педагог і письменник Василь Сухомлинський у своїх працях неодноразово підкреслював важливу роль книжок як засобу формування інтелектуальних та моральних характеристик особистості. Зокрема, на його думку, «Тільки читання відкриває перед людиною розкіш інтелектуального життя...» [1; с. 361]. На жаль, на сучасному етапі «цифрового» суспільства